

Asia: VN/34874/2025

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi kuntalain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Näkemyksenne kuntien varautumisen yleistä ohjausta ja seuranta koskevasta muutosehdotuksesta (10 §)

-

Näkemyksenne vaikuttamistoimielinten aloiteoikeutta ja vanhusneuvoston nimeämistä koskevista muutosehdotuksista (26-28 §)

Vanhusasiavaltuutetun lakisääteisenä tehtävänä on edistää ikääntyneiden ihmisten asemaa sekä oikeuksien toteutumista. Osa tätä tehtävää on seurata lainsäädännön kehittämistä ja toimeenpanoa sekä yhteiskunnallista päätöksentekoa sekä arvioida niiden vaikutuksia ikääntyneisiin.

Lakisääteiset vanhusneuvostot kunnissa ovat avainasemassa tuomaan päätösten valmisteluun ja päätöksentekoon ajankohtaista tietoa iäkkäiden kuntalaisten ja tavanomaista vaikeammassa tilanteessa olevien ikääntyneiden näkemyksistä ja tarpeista.

Vanhusasiavaltuutettu pitää tärkeänä sitä, että vahvistettaisiin vanhusneuvostojen tosiasiallisia mahdollisuuksia vaikuttaa ikääntyneiden kuntalaisten kannalta merkittävässä asioissa. Kannatettavia ovat ehdotukset aloiteoikeuden täsmentämisestä sekä siitä, että vanhusneuvosto voisi niin halutessaan valita neuvostolle nimityksen, jonka kokisi tarpeenmukaiseksi toimintansa kannalta.

Valtuutettu kuitenkin toistaa ehdotuksensa, että vanhusneuvostojen asemaa vahvistettaisiin siten, että neuvostojen edustajat saisivat puhe- ja läsnäolo-oikeuden ikääntyneiden ihmisten aseman ja oikeuksien toteutumisen kannalta keskeisissä toimielimissä, kuten lautakunnissa tai valtuuston kokouksissa.

Vanhusasiavaltuutettu on tavannut toimintansa aikana vanhusneuvostojen jäseniä eri puolilla Suomea, ja he ovat kertoneet vaihtelevista käytännöistä erityisesti kuntien välillä. Joissakin kunnissa

on todettu toimivaksi yhteistyömuodoksi se, että vanhusneuvostot ovat saaneet esittää edustajaansa niihin lautakuntiin ja jaostoihin, joissa käsitellään myös ikääntyneiden ihmisten kannalta keskeisiä asioita.

Vanhusasiavaltuutettu toteutti Ikäinstituutin ja Valtiovarainministeriön Avoimen hallinnon kanssa kyselyn kuntien ja hyvinvointialueiden vanhusneuvostoille syksyllä 2023. Kysely koski vanhusneuvostojen kokoonpanoa, vaikuttamismahdollisuuksia sekä vanhusneuvostojen toiveita yhteistyöhön vanhusasiavaltuutetun kanssa. Kyselyyn saatiin 257 vastausta, joista 215 kuntien vanhusneuvostoista.

Kyselyn mukaan neuvostojen asema ja vaikuttamismahdollisuudet vaihtelevat eri alueilla. Vastausten mukaan lautakuntien kokouksiin oli mahdollisuus osallistua 20 prosentilla kuntien vanhusneuvostoista. Moni vanhusneuvosto koki vaikuttamismahdollisuutensa vähäisiksi. Esimerkiksi sähköisten palvelujen kehittämiseen ja julkiseen liikenteen saatavuuteen kunnissa ne eivät kokeneet pystyvänsä juurikaan vaikuttamaan. (Vanhusneuvostot vaikuttajina – vanhusneuvostokyselyn 2023 tulokset)

Ihmisoikeuskeskuksen kysely kunnallisille vanhusneuvostoille vuonna 2021 osoitti, että niiden mahdollisuudet vaikuttaa ikääntyneisiin liittyviin asioihin koettiin erilaisina eri kunnissa, mutta myös kuntien sisällä on paljon eroja esimerkiksi siinä, missä määrin vanhusneuvostolla on mahdollisuuksia vaikuttaa eri sektorien asioihin. Kyselyssä tuotiin esiin, että vanhusneuvostojen tekemien aloitteiden, lausuntojen ja kannanottojen ei koettu johtavan muutoksiin tai niiden käsittelystä ja etenemisestä ei saatu vastausta tai tietoja. Kyselyssä neuvostojen mahdollisuus tosiasiallisesti vaikuttaa ikäihmisten asioihin kytkeytyi pitkälti yhteistyön toimivuuteen kunnanvaltuuston, lautakuntien, luottamushenkilöiden ja eri hallintokuntien kanssa jo suunnitelmavaiheessa. (Ihmisoikeuskeskus 2021.)

Vanhusneuvostoja koskevaa lainsäädäntöä olisi vanhusasiavaltuutetun mielestä perusteltua tarkentaa myös siltä osin, että ikääntyneillä ihmisillä sekä heitä edustavilla järjestöillä tulee olla neuvostoissa riittävä edustus.

Vanhusneuvostoille on turvattava tosiasiallinen mahdollisuus toimia ja vaikuttaa kuntien päätöksentekoon riittävän aikaisessa vaiheessa. Vanhusneuvostojen tulee myös saada kunnalta riittävästi resursseja sekä ajankohtaista informaatiota toimintaansa varten.

-

Näkemyksenne kirjanpitoa ja toimintakertomusta koskevista muutosehdotuksista (112 ja 115 §)

-

Näkemyksenne esitysluonnoksen vaikutusarvioinneista

-

Muut huomionne esitysluonnoksesta

-

Vuorela Marjut
Vanhusasiavaltuutettu